

вання освітніх прогалин у курсантів ВВНЗ як: вимушені перерви у навчальному процесі, які спричинили розрив між теоретичним і практичним компонентами підготовки; залучення курсантів до виконання бойових завдань, що з одного боку сприяла формуванню реального досвіду, а з іншого призвела до втрати часу на формальну освітню підготовку; відсутність доступу до ресурсів, втрата матеріально-технічної бази значно ускладнила якісне навчання; психологічна втома та демотивація, які знизили здатність курсантів до концентрації та пізнавальної активності.

Сучасні безпекові виклики вимагають інноваційних підходів до забезпечення оборони держави, а військова освіта і наука мають бути націлені на підготовку фахівців, здатних впоратися з ними [1]. До таких інноваційних методів варто віднести, метод *after-action review*. Суть методу полягає в тому, що перед початком місії командувач озвучує завдання з чотирьох обов'язкових компонентів: завдання (що мають зробити підрозділи); обґрунтування (чому це важливо); очікування (що має відбутися на полі бою); фінальний результат [2].

Окрім того, на нашу думку, необхідно застосувати такі засоби компенсації освітніх прогалин: адаптація освітніх програм, яка передбачає скорочення другорядних дисциплін на користь пріоритетних та включення до програм реального бойового досвіду; впровадження технологій дистанційного та гібридного навчання, тобто розширення застосування військових симуляторів, віртуальних тренажерів, відеолекцій, онлайн-тестів, інтерактивних платформ Moodle, Google Classroom, Zoom; психолого-педагогічна підтримка, яка включає проведення тренінгів зі стресостійкості, надання допомоги психологів для зниження посттравматичних проявів, формування підтримувального навчального середовища; індивідуальні освітні траєкторії.

Отже, освітні прогалини серед курсантів військових закладів - складне, багатофакторне явище, яке прямо пов'язане з викликами війни. Ефективна компенсація таких втрат можлива лише за умов системного підходу: адаптації програм, гнучкої організації навчального процесу, використання інноваційних технологій та комплексної підтримки курсантів. Післявоєнна трансформація військової освіти має стати пріоритетом для державної політики в сфері національної безпеки. Перспективними напрямками удосконалення військової освіти у післявоєнний період є: інтеграція бойового досвіду в навчальні програми; посилення ролі практико-орієнтованої освіти; реформування системи оцінювання знань із врахуванням умов форс-мажору; зміцнення матеріально-технічної бази ВВНЗ за участю міжнародних партнерів.

Література

1. Шевченко О.О., Гикало Ю.В. (2023) Проблеми системи вищої військової освіти в контексті зміцнення обороноздатності України. *Державне управління: удосконалення та розвиток* № 3. URL: <https://surl.luhxwmmfp>
2. Якименко С., Гикало Ю. (2023). Удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців в контексті трансформації системи військової освіти. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти*, №2, 60-63.

ВОРОНІНА-ПРИГОДІЙ ДАР'Я
Інститут педагогіки НАПН України (м. Київ)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З УКРАЇНИ ДО СИСТЕМИ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: РЕСУРС ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Війна в Україні спричинила наймасштабнішу освітню кризу в сучасній історії Європи. Мільйони українських дітей змушені були перервати навчання через бойові дії, евакуацію або необхідність шукати притулку за кордоном. Це призвело до формування серйозних освітніх втрат - академічних знань, соціальних навичок та психоемоційної стійкості. За даними UNICEF, понад 4,6 мільйона дітей в Україні зустрічають новий навчальний рік з освітніми бар'єрами через пошкодження шкіл, змішане або виключно дистанційне навчання та руйнування інфраструктури (UNICEF, 2025).

Згідно зі звітом NESET / Європейської Комісії, після початку повномасштабного вторгнення в Україну було пошкоджено понад 3200 шкіл, однак школи відновлювали навчання вже через кілька тижнів, що стало можливим завдяки зусиллям педагогів, психологів та громадських організацій (Alieva & Nechitailo, 2023). В той же час в Україні станом на кінець 2024 року, за повідомленнями World Bank, понад 440 тис. учнів в областях, де тривають бойові дії, навчалися повністю онлайн, а ще близько 741 тис. осіб - у змішаному форматі (World Bank, 2025).

Згідно з опитуванням U-Report/UNICEF, близько 60 % учнів відзначили, що їхні знання з певних предметів значно погіршилися через війну, дистанційне навчання та стрес, що підсилює потребу у професійно орієнтованих програмах, орієнтованих на конкретні освітні шляхи та ринок праці (UNICEF, 2023).

Подолання цих втрат є одним з ключових викликів для української системи освіти, що потребує інноваційних підходів та швидких рішень, зокрема вивчення й адаптацію кращих європейських практик.

Країни Європи, зокрема Німеччина та Швейцарія, що прийняли значну кількість українських учнів, у надзвичайно стислі терміни розробили та запровадили комплексні механізми їхньої освітньої інтеграції. Ці заходи стали відповіддю на безпрецедентний виклик, спричинений масовим переміщенням дітей внаслідок війни, і водночас - своєрідною лабораторією інноваційних практик, що можуть стати корисними і для української системи освіти. Сьогодні цей зарубіжний досвід можна розглядати як своєрідний «банк ресурсів», який доцільно використовувати для подолання освітніх втрат в Україні. Узагальнення напрацювань дозволяє виокремити чотири ключові ресурсні інструменти інтеграції.

По-перше, мовна підтримка. У Німеччині та Швейцарії створені спеціальні підготовчі класи («Willkommensklassen» у Німеччині, «класи прийому» у Швейцарії), де українські школярі проходять інтенсивні курси з вивчення мови країни перебування. Дослідження показали, що понад половина українських дітей у Німеччині уже добре чи дуже добре володіють німецькою мовою завдяки цим класам і перехідним формам навчання (Federal Institute for Population Research, 2025). Така модель поєднує мовну підготовку з основами предметних знань, що дозволяє дітям швидше адаптуватися до навчальної програми та повноцінно брати участь у шкільному житті.

Для України цей досвід важливий у двох напрямках: забезпечення навчальної адаптації внутрішньо переміщених учнів, які можуть мати недостатній рівень володіння предметними знаннями, та підтримка дітей, які повертаються з-за кордону і мають труднощі у відновленні академічної українськомовної компетентності.

По-друге, психосоціальна підтримка. Зарубіжні практики демонструють, що навчання не може бути ефективним без відновлення відчуття безпеки та психологічної стабільності. У школах Німеччині та Швейцарії активно залучаються шкільні психологи, соціальні педагоги, створюються «безпечні простори» для дітей, організовуються групи підтримки. Важливою складовою є також підготовка вчителів до роботи з дітьми, які пережили травматичний досвід війни чи вимушеного переселення.

Ця практика має надзвичайне значення і для України, де значна кількість школярів зазнала стресу, втрат чи психологічних травм. Запровадження аналогічних програм дозволить не лише компенсувати освітні втрати, але й запобігти довгостроковим негативним наслідкам для психоемоційного розвитку дітей.

По-третє, запровадження цифрових платформ та гібридні моделі навчання. Європейські країни активно застосовують цифрові інструменти для забезпечення доступності освіти, комунікації з батьками та адміністративного супроводу. Онлайн-платформи дають змогу компенсувати перервані навчальні траєкторії, інтегрувати дітей у спільні освітні простори та забезпечити безперервність навчання навіть у разі мобільності чи повторних переміщень.

Для України це може стати ключовим ресурсом у ліквідації прогалів у знаннях, особливо для учнів, які мали тривалі перерви у навчанні. Крім того, розвиток цифрової інфраструктури сприятиме модернізації всієї системи освіти, формуючи її більш стійкою до кризових ситуацій.

По-четверте, профорієнтація та кар'єрне консультування. Особливої уваги в зарубіжних практиках надається старшокласникам, для яких війна і вимушене переселення створюють додаткову невизначеність щодо майбутнього. У Німеччині та Швейцарії впроваджуються програми кар'єрного консультування, що допомагають учням зорієнтуватися в освітніх можливостях і ринку праці приймаючої країни. Це сприяє формуванню життєвих планів і знижує рівень тривожності, пов'язаної з невизначеністю.

Для України цей досвід також є цінним, адже дозволяє інтегрувати елементи кар'єрної освіти у шкільну практику, орієнтуючи учнів на свідомий вибір професії та підготовку до сучасного ринку праці, що особливо актуально у повоєнний період відбудови країни.

Отже, зарубіжний досвід інтеграції українських дітей до систем середньої освіти Німеччини та Швейцарії має значний потенціал для трансферу в українську практику. Інтенсивна підготовка, психосоціальна підтримка, цифрові платформи та профорієнтація є не лише засобами інтеграції, але й потужними ресурсами для подолання освітніх втрат. Їх системне впровадження сприятиме формуванню більш гнучкої, стійкої та інклюзивної української освітньої системи, здатної ефективно реагувати на виклики воєнного та повоєнного часу.

Література

1. UNICEF. (2025). *4.6 million children in Ukraine face ongoing educational barriers as fourth academic year during war begins*. UNICEF Ukraine. <https://surl.li/hbifyi>
2. UNICEF. (2023). *Learning gaps among young Ukrainians (U-Report survey)*. UNICEF Ukraine. <https://surl.li/riboiv>
3. World Bank. (2025). *Learning and school reforms continue in Ukraine despite war challenges* (Rapid Damage and Needs Assessment). <https://surl.li/pnmehx>
4. Federal Institute for Population Research. (2025). *Children and young people from Ukraine now often speak good German*. BiB - Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung. <https://surl.li/tbrnhy>
5. Alieva, A., & Nechitailo, I. (2023, August 31). *Resilience of education systems: What lessons can be learned from Ukraine?* NESET ad hoc report. European Commission. <https://surl.lu/dlgcpp>